

Danuta Kasperek

V Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich, Olsztyn, 6-7 września 2007 r.

Echa Przeszłości 8, 340-345

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

względu na sentymentalne wspomnienia „kresowe”) najnowsze wyniki badań z dziejów *Rodziny polskiej na Wschodzie* oraz rezultaty źródłowych poszukiwań archiwalnych, przede wszystkim zagranicznych, tych najcenniejszych dla historyka zajmującego się tą problematyką, bo najbardziej obiektywnych. Referaty głosili nie tylko historycy, ale również badacze społeczeństwa, politolodzy, demografowie, historycy sztuki, literaturoznawcy, znawcy książek. Prezentowała przeżycia i doświadczenia wielu rodów polskich, których spadkobiercami byli uczestnicy konferencji, zarówno spośród referentów, jak i przybyłych gości.

Danuta Kasperek

Archiwum Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

V POWSZECHNY ZJAZD ARCHIWISTÓW POLSKICH, OLSZTYN, 6-7 WRZEŚNIA 2007 R.

W dniach 6–7 września 2007 r. na terenie miasteczka uniwersyteckiego Kortowo w Olsztynie odbył się V Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich. Powszechne Zjazdy organizowane są przez archiwistów co 5 lat. Pierwszy miał miejsce w 1986 r. w Przemyślu, następnie archiwiści zjeżdżali się do Warszawy, Torunia i Szczecina. Zjazd w Olsztynie obradował pod hasłem „Archiwa polskie w nowoczesnym społeczeństwie”.

Głównym organizatorem spotkania było Stowarzyszenie Archiwistów Polskich (dalej SAP) i Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych (dalej: NDAP). Po raz pierwszy dołączyły się dwie kolejne organizacje: Stowarzyszenie Archiwistów Kościelnych i Krajowe Stowarzyszenie Ochrony Informacji Niejawnych. Dużego wsparcia udzielił Wydział Humanistyczny UWM.

Przygotowania do zjazdu rozpoczęły się ponad dwa lata wcześniej. Powołano dwa komitety: Programowo-Naukowy i Organizacyjny. Do udziału w Komitecie Programowo-Naukowym zostali zaproszeni prof. Jarosław Poraźński, prezes Zarządu Głównego SAP, mgr Eugeniusz Borodij, dr Zbigniew Pustuła, prof. Krzysztof Strykowski, prof. Władysław Stępnia, mgr Henryk Krystek – członkowie Zarządu Głównego SAP, dr Władysław Chorążyczewski, przewodniczący Oddziału SAP w Toruniu i mgr Marlena Koter, dyrektor Archiwum Państwowego w Olsztynie i przewodnicząca Oddziału SAP w Olsztynie, następnie przewodniczący Sekcji SAP-u: dr Hanna Krajewska, mgr Ewa Suchmiel, mgr Leszek Bodio i mgr Przemysław Wojciechowski, z NDAP: naczelny dyrektor dr Sławomir Radoń, dalej: dr Andrzej Biernat, dr Jacek Krochmal, dr Tadeusz Krawczak, z ośrodków akademickich: prof. Bohdan Ryszewski (UWM), prof. Norbert Kasperek (UWM), ks. prof. Andrzej Kopiczko (UWM), prof. Stanisław Sierpowski (UAM), prof. Janusz Tandecki (UMK),

prof. Krzysztof Skupieński (UMCS) i przewodniczący stowarzyszeń współpracujących z SAP-em: ks. prof. Jan Związek (Stowarzyszenie Archiwistów Kościelnych), mgr Lech Mądry (Krajowe Ogólnopolskie Stowarzyszenie Archiwistów) oraz mgr Tadeusz Koczkowski (Stowarzyszenie Ochrony Informacji Niejawnych).

Komitet Organizacyjny pod przewodnictwem mgr Marleny Koter stanowili dwaj członkowie Zarządu Głównego SAP, dr Zbigniew Pustuła i dr Jan Macholak i archiwiści olsztyńscy: mgr Marek Kuczyński, mgr Mariusz Korejwo i mgr Danuta Kasperek.

Rok przed terminem obrad uruchomiono oficjalną stronę internetową, na której umieszczano – wciąż aktualizowane – najistotniejsze informacje, ankietę rejestracji uczestników zjazdu, szczegółowy program konferencji i abstrakty przygotowywanych wystąpień.

Na zjazd przybyli archiwiści zatrudnieni w archiwach państwowych, archiwach placówek naukowych, Instytucie Pamięci Narodowej, archiwach stowarzyszeń i fundacji, archiwach kościelnych, zakładowych, pracownicy naukowi prowadzący badania z zakresu archiwów i archiwistyki, przedsiębiorcy prowadzący usługi archiwalne, przechowywanie itp.

Do Olsztyna zostali zaproszeni również goście zagraniczni reprezentujący władze i stowarzyszenia archiwalne z Węgier, Ukrainy, Rumunii, Słowacji, Litwy, Łotwy, USA, Watykanu oraz zaprzyjaźnieni ze środowiskiem regionalnym archiwiści z Obwodu Kaliningradzkiego. Mieli okazję podziwiać piękno ziemi warmińskiej, zwiedzając m.in. Gietrzwałd. Na zamku olsztyńskim gościł ich Czesław Jerzy Małkowski, prezydent Olsztyna.

Zjazd rozpoczął się 6 września od porannej mszy św. w kościele akademickim pw. św. Franciszka z Asyżu koncelebrowanej przez arcybiskupów archidiecezji warmińskiej, ks. dr Wojciecha Ziębę i ks. dr Edmunda Piszczę oraz licznie przybyłych na kongres księży archiwistów na czele z dyrektorem Archiwum Archidiecezji Warmińskiej, ks. prof. Andrzejem Kopiczko i ks. prof. Janem Związkiem.

Uroczystego otwarcia obrad dokonał w Centrum Konferencyjnym UWM prezes SAP-u, prof. Jarosław Poraziński, następnie naczelny dyrektor Archiwów Państwowych, dr Sławomir Radoń i przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego, mgr Marlena Koter. Z kolei głos zabrali: wiceminister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Tomasz Merta, prezydent Olsztyna Czesław Jerzy Małkowski, abp senior warmiński ks.dr Edmund Piszcz, prorektor UWM, prof. Józef Górniewicz, prezes Polskiego Towarzystwa Historycznego prof. Krzysztof Mikulski oraz przedstawiciele władz lokalnych.

Obrady plenarne rozpoczął dr Sławomir Radoń, kreśląc dzisiejsze problemy i przyszłość archiwów w dyskusyjnym referacie „Archiwa polskie, stare i nowe wyzwania”. Prof. Norbert Kasperek przedstawił środowisko olsztyńskich historyków. Prof. Bohdan Ryszewski wygłosił ciekawy referat o „Teoretycznych podstawach działalności archiwów”. Prof. Władysław Stępniaak zaprezentował politykę krajów europejskich wobec archiwów. Dr Nikodem Boń-

cza-Tomaszewski z Archiwum Dokumentacji Mechanicznej przedstawił projekt powstania i zadania Narodowego Archiwum Cyfrowego, później szeroko dyskutowany w poszczególnych sekcjach. Obrady plenarne zakończyło wystąpienie dr Waldemara Chorążyczewskiego na temat przyszłości zawodu archiwisty.

Następnie obrady toczyły się w sekcjach i panelach tematycznych na terenie Centrum Nauk Humanistycznych UWM. Sekcja Archiwów Instytucji Życia Publicznego pod przewodnictwem dr Tadeusza Krawczaka rozpoczęła obrady referatem mgr Włodzimierza Janowskiego z Archiwum Akt Nowych o przechowywanych w zasobach państwowych aktach partii politycznych, stowarzyszeń i organizacji powojennych. Podmioty te wytwarzają i gromadzą materiały archiwalne, zaliczane od 1983 r. do niepaństwowego zasobu archiwalnego. W chwili obecnej w archiwach państwowych znajduje się 10 298 zespołów i zbiorów wytworzonych przez władze statutowe partii, organizacje społeczne i stowarzyszenia różnych szczebli. Mariusz Olczak omówił powołane w 1997 r. Archiwum Czynu Niepodległościowego, które zgromadziło i zabezpieczyło zdecydowaną większość materiałów archiwalnych Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. Dr Krawczyk zreferował historię spuścizny gen. Felicjana Sławoja Składkowskiego i omówił zbiory archiwalne Związku Polaków na Łotwie. Dalsze referaty wygłaszane pierwszego i drugiego dnia obrad dotyczyły głównie archiwaliów towarzystw (Towarzystwa Krzewienia Kultury Świeckiej, Polskiego Towarzystwa Pielęgniarskiego, Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, Towarzystwa Pamiętnikarstwa Polskiego, Bractwa Kurkowego w Krakowie), zbiorów paryskiej „Kultury”, Muzeum Czynu Niepodległościowego Uniwersytetu Jagiellońskiego, Studium Polski Podziemnej, Europejskiego Centrum Solidarności, historii mówionej w polskich zasobach archiwalnych, Związku Ochotniczej Straży Pożarnej, archiwaliów przechowywanych w Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Stowarzyszenia b.Więźniarek Fordonu.

Sekcja Archiwów Instytucji Naukowych i Kulturalnych, która w tym roku obchodzi swoje 10-lecie, obradowała pod przewodnictwem dr Hanny Krajewskiej z Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Sekcja ta skupia archiwistów pracujących w archiwach szkół wyższych, PAN-u, w muzeach, bibliotekach, teatrach. Mgr Anna Wójcicka i mgr Danuta Kasperek z Archiwum UWM omówiły charakterystykę zasobu i znaczenie archiwum dla środowiska regionalnego. Prof. Halina Robótka i dr Marlena Jabłońska poruszyły nowy problem w archiwistyce: „Budowanie wizerunku archiwum” w XXI w. Według autorek zależy to od wielu elementów: profesjonalizmu archiwistów, formy udostępniania, obecności archiwów w internecie, jakości przekazywanej tam informacji i wreszcie od współpracy z otoczeniem systemów archiwalnych. Gościem sekcji był Laszlo Szögi z Węgier, który omówił swoją publikację dotyczącą studentów węgierskich na uczelniach zagranicznych. Przewodnicząca sekcji dr Krajewska opowiedziała o podobnych sekcjach w innych krajach europejskich. Następne referaty dotyczyły już zagad-

nień szczegółowych. Referenci dzielili się doświadczeniami wyniesionymi z archiwów, w których pracują. Mgr Dariusz Kwiatkowski, mgr Małgorzata Sobieszczak-Marciniak oraz dr Teresa Suleja przedstawili pracę i rolę archiwistów. Mgr Ewa Kłapcińska omówiła instytucje kulturalne i naukowe korzystające ze zbiorów Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego. O udostępnianiu archiwaliów w Muzeum Narodowym w Warszawie mówił mgr Andrzej Szczepaniak. Na temat elektronicznego zabezpieczania danych w Archiwum PAN-u referat wygłosiła mgr Anita Chodkowska. Duże znaczenie internetowych stron archiwalnych podkreślił mgr Przemysław Michalak. Nad działalnością Archiwum KUL-u w najbliższej przyszłości zastanawiał się mgr Marek Pawelec, a dr Dariusz Klemantowicz planował kierunki rozwoju sekcji.

Na zjazdach archiwistów pracuje zawsze nieliczna, ale bardzo aktywna sekcja konserwatorów. Spotkanie otworzył przewodniczący sekcji, mgr Przemysław Wojciechowski z Archiwum Państwowego w Poznaniu. Poszczególne referaty dotyczyły prac zabezpieczających archiwalia: odkwaszania dokumentów papierowych, konserwacji papieru i skóry, tabliczek woskowych, nośników elektronicznych, usuwania mikrobiologicznego zanieczyszczenia w magazynach archiwalnych.

Referenci z sekcji „Archiwa Samorządowe” obradującej pod przewodnictwem mgr. Leszka Bodio charakteryzowali pracę i zasoby archiwów następujących miast: Tezewa, Warszawy, Katowic oraz Poznania.

Skupiająca zawsze liczne grono słuchaczy sekcja „Archiwa Zakładowe” pracowała pod przewodnictwem kierownika swojej sekcji, mgr Ewy Suchmiel. Wygłosiła ona referat na temat roli i znaczenia archiwów zakładowych w polskim systemie archiwalnym. Referentka omówiła genezę podziału na archiwa zakładowe i składnicę akt oraz przedstawiła związki przepisów prawa archiwalnego z ich funkcjonowaniem. Rozważała także zmiany wynikające z nowych możliwości skutecznego zarządzania dokumentacją, jako źródłem informacji przyczyniającej się do transformacji i nowego usytuowania archiwów zakładowych w przestrzeni organizacyjnej i archiwalnej. Mgr Andrzej Jabłoński ze Szczecina porównał stan archiwów zakładowych nadzorowanych przez archiwa państwowe na podstawie ankiety o archiwach zakładowych w 1995 r. oraz informacje zgromadzone w bazie „Nadzór” z roku 2006 r. Rolą archiwisty zakładowego zajął się w swoim wystąpieniu mgr Tadeusz Grabarz z Poznania. Następne referaty dotyczyły różnych funkcji działalności archiwów (udostępniania, przechowywania, opracowywania i kwalifikacji dokumentacji, współpracy z archiwami państwowymi, zarządzania dokumentacją elektroniczną) w poszczególnych archiwach zakładowych (Urzędu Miasta Poznania, Banku PKO SA w Poznaniu, ZUS-u w Warszawie i Legnicy, Agencji Nieruchomości Rolnych, Urzędu Skarbowego w Zgierzu).

Po przewodnictwem dr Julii Dziwoki z Archiwum Archidiecezji Katowickiej obradowała w przepełnionej Sali Posiedzeń Rady Wydziału Humanistycznego sekcja „Archiwów Kościelnych”. Najwięcej wystąpień dotyczyło historii i charakterystyki poszczególnych archiwów diecezjalnych i klasztor-

nych (w Olsztynie, Katowicach, Zielonej Górze, Poznaniu, Wrocławiu, Krakowie). Ks. prof. Jan Związek wygłosił interesujący referat „Zasady etyczne w działalności archiwistów kościelnych”. Do pracy w archiwum nominuje archiwistów biskup diecezjalny. Według autora wystąpienia, „archiwista kościelny nie jest tylko sługą ołtarza naukowego, ale przede wszystkim sługą w odkrywaniu prawdy o dziejach Kościoła”. Podstawowym obowiązkiem archiwisty kościelnego jest służba prawdzie. Ks. dr Mieczysław Różański z Łodzi zajął się podstawami prawnymi funkcjonowania archiwów kościelnych. Podlegają one prawu polskiemu i prawu kanonicznemu. Ustawa o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach z 1983 r. umieściła te archiwa w kategorii archiwów niepaństwowych, a ich zasób włączyła do narodowego zasobu archiwalnego. Z kolei „Kodeks Prawa Kanonicznego” z 1983 r. określił miejsca powstawania archiwów (parafialnych, kapitulnych, diecezjalnych), sposoby ich powoływania i prowadzenia. Prof. Halina Robótka i dr Julia Dziwoki zaproponowały nowe systemy edukacji archiwistów kościelnych. Obrady sekcji zakończył ks. prof. Leszek Wilczyński z Poznaniu, który podkreślił znaczenie archiwów kościelnych dla nauki polskiej.

Duże zainteresowanie wzbudziła tematyka prezentowana w dwóch sekcjach: „Zarządzania Wiedzą, Informacją i Dokumentacją” (prowadzący obrady prof. Krzysztof Skupiński) i „Problemy archiwów elektronicznych” (prowadzący mgr Henryk Krystek). Wystąpienia dotyczyły najważniejszych rozwiązań związanych z zarządzaniem informacją, z kancelarią współczesną, dokumentem elektronicznym. Mgr Roman Kusyk z Lublina omówił najnowsze podstawy prawne związane z informatyzacją podmiotów realizujących zadania publiczne. Mgr Ewa Perlakowska (AP w Krakowie) porównała zasady i tryb zarządzania dokumentacją w kancelarii tradycyjnej z kancelarią elektroniczną. Dr Kajetan Wojsyk z Urzędu Miasta w Częstochowie barwnym językiem podzielił się ze słuchaczami doświadczeniami po wprowadzeniu „kancelarii elektronicznej” w swoim zakładzie pracy.

W czterech panelach dyskutowano bardzo specjalistyczne tematy: „Problemy edukacji archiwistów” (moderator dr Waldemar Chorążyczewski), „Problemy prawne funkcjonowania archiwów” (moderator dr Andrzej Biernat), „Problemy bezpieczeństwa informacji” (moderator mgr Tadeusz Kockowski) oraz „Problemy edukacyjnych popularyzatorskich funkcji archiwów” (moderator mgr Adam Cieślak). Skupiły one duże grono zainteresowanych słuchaczy.

Podczas Zjazdu zostało zaprezentowanych kilka wystaw autorstwa archiwistów olsztyńskich. W Archiwum Państwowym w Olsztynie mgr Beata Waclawik przygotowała wystawę „Tu zaszła zmiana. Olsztyn 1945–2006”, która ukazała rozwój naszego miasta, nie tylko pod względem urbanistycznym, ale także gospodarczym, społecznym i kulturalnym. Przypominała mieszkańcom Olsztyna nieistniejące już zaułki miasta, przywoływała zapomniane zdarzenia i pokazywała codzienne życie stolicy województwa. W Galerii Starego Ratusza mgr Mariusz Korejwo pokazał na fotografiach lata 1945–1946

w wystawie zatytułowanej „Ilustrowana Kronika Ziemi Warmińsko-Mazurskiej”: uruchomienie pierwszego tramwaju w powojennym Olsztynie, dożynkowy korowód, odbudowę miasta. W Centrum Konferencyjnym UWM, konserwator z Archiwum Państwowego mgr Monika Bogacz-Walska zaprezentowała wystawę „Z warsztatu konserwatora. Prace wykonane w Archiwum Państwowym w Olsztynie w latach 2002–2007”. Reprodukcje przedstawiały stan archiwaliów przed konserwacją i po przeprowadzonych zabiegach. Druga wystawa w Centrum Konferencyjnym także autorstwa mgr Mariusza Korejwy pod tytułem „Życie oficjalne. Życie nieoficjalne. Polska Ludowa” pokazywała głównie portrety ludzi tych bardzo znanych i tych prawie nieznanych. Archiwum i Muzeum UWM przedstawiło w pomieszczeniach Wydziału Humanistycznego UWM na 60 reprodukcjach zniszczenia wojenne, odbudowę, zmiany architektoniczne i przestrzenne miasteczka akademickiego Kortowo, na terenie którego odbywało się spotkanie archiwistów. Sekcja Instytucji Naukowych i Kulturalnych SAP z okazji 10-lecia przygotowała jubileuszową wystawę o swojej działalności. W Archiwum Archidiecezji Warmińskiej na wystawie „Olsztyn w starych dokumentach” można było obejrzeć, na co dzień niedostępne najstarsze dokumenty o narodzinach miasta, zamku i kościoła św. Jakuba, życia religijnego, społecznego i autograf najślawniejszego mieszkańca miasta nad Łyną – Mikołaja Kopernika.

Podczas Zjazdu uhonorowano dyplomem okolicznościowym z okazji 85 rocznicy urodzin seniora archiwistów polskich, prof. Andrzeja Tomczaka.

W godzinach popołudniowych 7 września 2007 r. w auli im. Marii i Georga Dietrichów w Centrum Nauk Humanistycznych rozpoczął obrady XIII Krajowy Zjazd Delegatów SAP. 153 delegatów z poszczególnych oddziałów żywo dyskutowało nad nowymi formami pracy Zarządu Głównego, zmianami w statucie, wysłuchało sprawozdania prezesa SAP, prof. dra hab. Jarosława Porazińskiego, sprawozdań z działalności poszczególnych komisji. W kolejnych turach wyborów został wyłoniony 23-osobowy Zarząd Główny, Komisja Rewizyjna i Sąd Koleżeński. Nowo wybrani członkowie ponownie na przewodniczącego powołali prof. dra hab. Jarosława Porazińskiego. Z ośrodka olsztyńskiego do zarządu została wybrana mgr Marlena Koter, a do Sądu Koleżeńskiego mgr Danuta Kasperek. I tura olsztyńskiego Zjazdu zakończyła się w godzinach wieczornych 8 września 2007 r. Dokończenie obrad planowane jest jesienią 2007 r. w Warszawie.

Zgodnie z przyjętym zwyczajem, referaty wygłoszone podczas obrad, zostaną wydane drukiem w kolejnej edycji „Pamiętników” zjazdowych.